

МАКЕДОНСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА –
ОХРИДСКА АРХИЕПИСКОПИЈА
ДЕБАРСКО-КИЧЕВСКА ЕПАРХИЈА
ИЗДАВАЧКА УСТАНОВА „КАНЕО“

СВЕТИ КЛИМЕНТОВО СЛОВО

ОХРИД
2023

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека
"Св. Климент Охридски", Скопје

271.22(497.7)(059)(082)

СВЕТИКЛИМЕНТОВО слово : [црковен алманах 2023] /
[уредник Митрополит Дебарско-кичевски г. Тимотеј]. -
Охрид : Канео, 2022. - 104 стр. : илустр. ; 17 см

ISBN 978-608-4657-69-9

а) Македонска православна црква -- Зборници -- Алманаси

COBISS.MK-ID 58849541

ЗА ЛИТУРГИЈАТА НА ПРЕДОСВЕТЕНИТЕ ДАРОВИ*

Под името „Литургија на Предосветените дарови“ се подразбира особено богослужение на кое не се служи чинот на принесување и осветување на светите Дарови, но, сепак, на верниците им се предлагаат за причест. Оваа Литургија, како што покажува самото нејзино име, се разликува од Литургијата на свети Јован Златоуст и Литургијата на свети Василиј Велики по тоа што нема принесување и осветување, а на верниците им се нудат за причест светите Дарови кои што се веќе осветени на претходната потполна Литургија.

Деновите во светата Четириесетница, односно Великиот пост, светата Црква ги определила како особени денови на жалост, воздржување и покајание. Служењето на потполна Литургија (најсвечена и најрадосна богослужба) во овој период е неспојлива со строгоста и тежината на постот, бидејќи на оној кој искрено жали и се кае за своите гревови не му е својствено да се радува. Токму тоа е основната причина поради која Црквата востановила служење на Литургијата на Предосветените дарови.

Забраната за служење на потполна Литургија во деновите на Великиот пост, освен саботите и неделите, е содржана во 49-тиот канон од Лаодикискиот собор, а, исто така, во 52-от канон од Трулскиот собор е дефинирано: „Во сите денови на светата Четириесетница, освен саботите и неделите и светиот ден на Благовештението, да се служи света Литургија на Предосветени дарови, а не друга“.

Според црковниот Устав (типик), Литургијата на Предосветените дарови се служи првенствено во среда и петок во сите седмици од Великиот пост, четврток од петтата седмица, а исто така и во понеделник, вторник и среда од Страсната седмица. Литургијата на Предосветените дарови се служи и во особени празнични денови како што се: Четириесет Севастиски маченици, Прво и второ наоѓање на главата на св. Јован Крстител и др.

Што се однесува до Литургијата на Предосветените дарови, некои истражувачи нејзиното потекло го насочуваат кон првите векови на христијанството, односно уште од апостолските времиња, додека, пак, други кон подоцнежен период.

Литургијата на Предосветените дарови може да се нарече „апостолска установа“, но тоа не значи дека неа ја напишале самите апостоли, бидејќи и по нив долго време немало писмено дефиниран литургиски чин. Секако дека таа не била усно пренесувана од апостолите во нејзината сегашна форма. Но, она што е од особено значење за оваа Литургија зачувано од времето на апостолите е „причестување со светите Дарови“.

* Предавање одржано на свештеничкиот семинар на Дебарско-кичевската епархија во манастирот „Свети Георгиј Победоносец“ – Кнежино, Кичевско, 31 октомври 2022 година.

кое што е засведочено од св. Јустин Маченик. Тој вели дека ѓаконите им ги носеле светите Дарови на оние кои не биле во црквата за време на богослужбата (Литургијата), а светите Тајни тие можеле да ги примат и на другиот или на третиот ден, бидејќи не биле секогаш подготвени за тоа. Св. Симеон Солунски (XV век) вели: „Литургијата на Предосветените дарови потекнува од древност и од апостолските преемници (наследници), како што ни сведочат нејзините молитви и прастарата традиција“. За нејзината древност сведочи и Михаил Керулариј, патријарх Цариградски (XI век): „Литургијата на Предосветените дарови е древна и позната на Божјата црква уште пред св. Јован Златоуст и св. Василиј Велики, како што може да се види од 49-от канон на Лаодикискиот собор... Во сите свети Цркви по предание се зборува дека *тајната молитва*, која се чита по пренесувањето на светите Дарови на жртвеникот, му припаѓа на свети Атанасиј Александриски“.

Најраните сведоштва за постоењето на Литургија на Предосветените дарови датираат од почетокот на VII век. Едно од нив е во „Пасхалната хроника“, во која се вели: „Во оваа година, за време на Сергиј, патријарх Цариградски, од првата седмица на постот на четвртиот индикт (615 г.) почнале да пеат *Да се исправи молитвата моја...*, а за време на пренесувањето на Предосветените дарови од скевофилакијата (ризницата) на престолот; откако свештеникот ќе каже: *По дарот на Твојот Христос...*, народот веднаш почнува: *Сега небесните сили со нас невидливо служат...*“

Другото сведоштво се наоѓа во житието на св. Ѓорѓи Хозевит (од крајот на VI - почетокот на VII век) каде се говори: „Стани, презвитеру и изврши ја Предосветената служба над приносот што го носи момчето, зашто е осветен“.

Лав Аплациј во своето дело, посветено на ова прашање, кое изобилува со извадоци од најретките ракописи на Ватиканската библиотека, цитирајќи извадок од „Црковната историја“ на Сократ Схоластик за многуобразноста на богослужбените практики, искажал претпоставка, врз основа на зборовите од историчарот: „Во Александрија во среда и во петок, се чита од Светите писанија, а учителите ги толкуваат, и сè се служи според синаксисот, освен Тајната“, дека всушност тоа може да биде показател за постоењето во Александрија на Литургијата на Предосветените дарови.

Ваквата претпоставка своја потврда нашла во трактатот наречен „Слово на Софрониј, патријарх Ерусалимски“, кој ја содржи целата црковна историја и детално објаснување за божествените свештенодејствија, каде што се вели: „Сега повеќе од другите во употреба се свештенодејствијата на Василиј Велики и Јован Златоуст, со Предосветената литургија, за која едни велат дека е на Јаков, кој се нарекува брат Господов, други велат дека е на Петар, првоврховниот апостол, а трети дека таа е од други автори“.

Во Синајската библиотека, рускиот истражувач А. Дмитриевскиј пронашол ракопис со ѓаконски прозби наменети за Предосветената литургијата на апостол Јаков, каде што тој во оваа прилика напишал: „Нема сомнеж

дека чинот на Литургијата на Предосветените дарови на св. апостол Јаков се појавил многу рано во пракса на Ерусалимската црква... Оттука проникнал во Антиохиската патријаршија и Синајската архиепископија... Василиј Велики... во согласност со потребите на своето време го ревидирал овој последен чин, го скратил и дури вклучил и молитви кои сам ги составил. Во оваа новоуредена форма, чинот на Литургијата на Предосветените дарови, откако го усвоил дури и името на последниот редактор, бил воведен во богослужбената пракса на Цариградската црква и оттаму се проширил низ христијанскиот Исток, истиснувајќи го чинот на Литургијата на Предосветените дарови на св. апостол Јаков, чие постоење се чувало со прилично нејасни гласини само во тогашните литературни извори“.

Генезата на Литургијата на Предосветените дарови истражувачите ја гледаат во самопричестување, т.е. домашно причестување со светиот Леб донесен од евхаристиското собрание. Појавата на оваа побожна традиција, дел од истражувачите, ја припишуваат на апостолското време, додека, пак, според Василиј Велики, оваа традиција настанала во услови на прогонство. Тој пишува: „Воопшто не е опасно ако некој, за време на гонењата, поради отсуство на свештеник или свештенослужител, се случи да биде потребно да ја земе светата причесна со своја рака; тоа би било излишно да се докажува, бидејќи долгорочниот обичај тоа го потврдува со самото дело“.

Во времето на св. Јустин Маченик, како што спомнавме погоре, на христијаните, кои поради некоја причина не учествувале на Евхаристијата, законите им ги носеле светите Дарови во нивните домови. Тертулијан за самопричестувањето говори како обична, секојдневна појава, додека, пак, св. Климент Александриски известува дека кога го прекршувал евхаристискиот Леб, на секого од присутните му било дозволено да земе дел од него дома.

Дури и по прекратувањето на прогонствата, самопричестувањето не престанало. Напротив, св. Василиј Велики го одобрил и му дал богословско оправдување велејќи: „Добро и преполезно е тоа“. Св. Григориј Богослов, во погребното слово на неговата сестра Горгонија, раскажувајќи за нејзиното чудесно исцелување, вели дека тоа се случило по нејзиното самопричестување.

Меѓутоа, 101-от канон од Трулскиот собор забранува причестување од ковчежиња. Во нив се носеле Предосветените дарови и се чувале дома. Но и покрај донесениот канон, самопричестувањето продолжило и понатаму да се извршува. Дури и во XV век Симеон Солунски зборува за самопричестување на монасите кои ги чувале светите Дарови во дарохранилници. Во исто време, тој допушта дека дури и мирјаните „поради голема потреба“ можат да причестуваат луѓе на претсмртна постела. Таа традиција на самопричестување преминала не само кај нас, туку и во Руската црква, каде што постоела заклучно со XVII век.

Како се вршело самопричестувањето и во кое време од денот, тешко е да се каже нешто поконкретно поради недостаток на информации. Но, ако аскетите, врз основа на нивниот начин на живеење, имале индивидуален чин, тогаш мирјаните тоа би можеле да го извршуваат во заедница.

Во врска со молитвите што му претходеа на самопричестувањето, може да се има некаква претстава врз основа на описот на претсмртната причест на св. Марија Египетска († 522). Според житието, пред да се причести таа го замолила старецот Зосим да ги прочита Символот на верата и Оче наш.

Најверојатно Символот на верата и Господовата молитва биле „минимумот“ без кој не можело да се изврши ниту едно самопричестување. За христијаните кои се самопричестувале, читањето на Символот на верата служел како израз на нивната лична вера во светата тајна на причестувањето. Затоа, Символот на верата е незаменлив елемент на сите чинопоследованија (редослед) на самопричестување.

Што се однесува до читањето на Господовата молитва, т.е. нејзините зборови „лебот наш насушен дај ни го денес“, во древнохристијанските и светоотечки списи лебот се сфаќал не како обичен леб, туку како евхаристиски. За овие зборови Тертулијан говори: „Ние, впрочем, посклони сме да ги разбираме духовно, зашто Христос е нашиот леб“. Во истата смисла и св. Кипријан Картагински ги толкува зборовите на Господовата молитва: „Христос е лебот на животот... секојдневно бараме овој леб да ни се дава“. Св. Кирил Ерусалимски пишува: „Обичниот леб не е насушен леб, туку овој свет Леб е насушен леб, оној кој има влијание врз суштината на душата“. Св. Григориј Велики вели: „Апостолите со оваа молитва ги осветувале евхаристиските Дарови“.

Најраниот чин на самопричестување, познат во науката, кај нас дошол во записите од IX век. Тоа е познатиот „Орологион според правилата на Лаврата на св. Сава“, откриен од проф. А. Дмитриевски во ракопис бр. 863 на Синајската библиотека.

Орологионот бил наменет за ќелијна употреба и бил поврзан со уставот на лаврата на преподобен Сава Освештени. Основачот на лаврата, св. Сава, се оддалечувал во пустината, каде што времето го поминувал во апсолутна осаменост до сабота пред Цветници. Овој обичај го следеле многу палестински монаси. За да не останат долго време без причестување, овие монаси понесувале со себе свети Дарови и во одредени периоди од денот, кога обично се служела Литургија во манастирот, тие се причестувале со Претходноосветените Дарови. Судејќи според распоредот на часовите во Орологионот, монасите се причестувале по завршувањето на деветтиот час. Пристапувајќи кон причеста и по причестувањето, монахот читал одредени молитви, кои во Орологионот се именувани „за причестување“.

Иако Орологионот датира од IX век, сепак, во молитвите за причест не гледаме ниту еден тропар, и покрај тоа што тоа било време на бурно химнографско творештво и самата лавра на св. Сава бил центарот каде се создавала палестинската химнографија. Во Орологионот тропари се среќаваат само во часовите. Само молитвите за причест ги задржуваат карактеристиките на древното ќелијно правило, како што е познато во „Пандектите“ на Никон Черногорец и во „Патувањето на отците Јован и Софрониј“. Во составот на

овие древни правила влегувале: Символот на верата, молитвата „Оче наш“, псалми, поединечни стихови од Светото Писмо и кратки молитви. Вака изложенiot чин на самопричестување многу потсетува на Изобразителната, но во суштина тоа не е ништо повеќе од Литургија на Предосветените дарови наменета за отшелниците – пустиножители.

Имајќи ја предвид древноста на молитвите „за причест“, како и широката популарност на лаврата на св. Сава Освештени надвор од Палестина и постојаната комуникација меѓу Палестина и другите христијански земји, првенствено меѓу Ерусалим и Константинопол, може да се претпостави дека молитвите „за причест“ биле познати во Константинопол пред IX век и воведени во киновијалните константинополски манастири, ставајќи ги во употреба со внесување на измени и дополнувања во однос на нивниот начин на живот, што природно предизвикало трансформација на молитвите „за причест“ во посебен богослужбен чин наречен „изобразителна“.

Прегледот на историјата на молитвите „за причест“ ни овозможува да заклучиме дека овие молитви, некогаш наменети за самопричестување на пустиножителите, не можеле да ја заменат Предосветената литургија, која е објавена во „Пасхалната хроника“ од 615 година.

„Клучот“ за реконструкција на историјата на појавата на Литургијата на Предосветените дарови се наоѓа во таканаречениот Барберински евхологион бр.336, (од крајот на VIII или почеток на IX век). Тука се дадени молитви од современиот чин на Предосветената литургија и тоа: молитва за огласените, молитва за оние кои се подготвуваат за светото просветлување, прва молитва на верните, втора молитва на верните, молитва за пренесување на Даровите на престолот, молитвата Оче наш, молитва по причест и заамвоната молитва. Значајно е што оваа служба сè уште не е наречена Литургија, ниту, пак, воопшто некако е именувана.

Натписот што претходи на овие молитви „По читањата“, „Да се исправи молитвата моја...“, „Господи, помилуј“, и молитва за катихумените укажува дека оваа божествена служба била извршувана вечерно време, по некои читања и пеење на: „Да се исправи молитвата моја...“ и „Господи, помилуј“, и дека по нив следела не вообичаената молитва за катихумените туку посебна, по која следело причестувањето. Истражувачите се едногласни дека овие „читања“ ги означуваат поучувањата, односно беседите што епископите ги искажувале за време на Великиот пост на оние што се подготвувале да примат свето крштение.

Прегледот на најстарите елементи во формирањето на Литургијата на Предосветените дарови би бил нецелосен доколку не ја допреме историјата на обредот на обраќање на свештеникот кон народот со свеќникот и возгласот „Светлината Христова ги просветлува сите“. Генезата на овој обред лежи во побожната традиција на Евреите, при палењето на свеќниците навечер, да Му благодарат на Бога за светлината што Тој им ја дал за да можат да гледаат во ноќната темнина.

Всушност, најстарите елементи во чинот на Предосветената литургија се:

1. **Поучување на огласените и на оние што се подготвуваат за крште-ние.** Поучувањата започнувале попладне и траеле до вечерта. Сегашната прва паримија од книгата Битие, всушност е остаток од катехуменатот;

2. **Возгласот „Светлината Христова ги просветлува сите“.** Ова е древен обред на внесување на свеќникот на молитвеното собрание, и

3. **„Да се исправи молитвата моја“.** Тоа е дел од 140-тиот псалм.

Молитвите за катихумените, за оние кои се подготвуваат за светото просветлување и за верните, кои следат во продолжение на чинот, всушност се завршетокот на древната сириска Вечерна. Кон ова чинопоследование било присоединето, односно додадено, причестувањето.

Отсуството на именување на овој богослужбен чин кој се наоѓа во Барберинскиот евхологион бр. 337, на пример како „литургија“ или „вечерна“ или нешто слично, Н. Успенскиј го објаснува со фактот дека овој запис најверојатно е многу постар од самиот Евхологиј, можеби потекнува од втората половина на VII век, кога литургиската мисла сè уште не можела да востанови име кое ќе опфати три дела од оваа богослужба, различни по значење: огласување, вечерна и причестување.

Ако Предосветената литургија се заснова на самопричестување со предосветените Дарови, тогаш каде и кога би можело домашното самопричестување да се замени со црковно? По ова прашање постојат различни хипотези. Истражувачот на византиската музичка палеографија, Ж. Тибо, искажал претпоставка дека Литургијата на Предосветените дарови потекнува од Ерусалим. Укажување за тоа видел во известувањето на Етериј за Божествената служба на Велики Четврток во Ерусалим: „... по отслужувањето на миса во Мартириумот, тие одат во *Пост Крцет*. Таму кажуваат само една молитва, а епископот ја носи тука светата Причест, и сите се причестувале“.

Во литургијата што се служела во Мартириумот, Тибо видел полна Литургија, а во причестувањето, кое епископот потоа го служел надвор од Мартириум, во „*Пост Крцет*“, - Литургија на Предосветените дарови. Со мислењето на Тибо бил согласен и проф. Д. Мораитис. Но, Успенскиј не се согласува со мислењето на овие научници, истакнувајќи: „Известувањето на Етериј е поврзано со описот на божествената служба на Велики Четврток. Велики Четврток е денот кога Господ ја востановил тајната причест, а Евхаристијата на овој ден имала посебно значење како спомен на Тајната Вечера. Така било и така е во сите христијански цркви до денес. Во Ерусалим на овој ден, барем до XII век, се служела литургијата на апостол Јаков“.

Оваа околност истражувачката мисла на литургичарите ја ориентирала кон Сирија. О. Кодрингтон, во Британскиот музеј открил кодекс од X-XI век, каде што Литургијата на Предосветените дарови се припишува на св. Јован

Златоуст. Подоцна, М. Раџи обратил внимание на фактот дека во голем број сириски ракописи, во истиот Британски музеј, има молитва за осветување на Путирот, составена од Антиохискиот монофизитски патријарх Севир. Ракописот бр. 291 содржи натпис над оваа молитва: „Молитва за осветување на путирот од Север, патријарх Антиохиски“. Раџи обрнал внимание на фактот дека, молитвата што ја составил Севир за осветување на Путирот е посочена и во Номоканонот на Вар-Хебреус (1226-1286), кој, исто така, вели дека Севир наместо домашно самопричестување вовел општоцрковно.

Што се однесува, пак, до припишувањето на авторството на Предосветената литургија на св. Јован Златоуст само врз основа на натпис со неговото име во еден од ракописите би бил ризичен, бидејќи во голем број ракописи авторство им се припишува на св. Василиј Велики, Епифаниј Кипарски, Герман, патријарх Цариградски, па дури и на апостолите: Јаков, Петар и Марко. Во овој случај, треба да се земат предвид и други размислувања. Востановувањето на општоцрковното причестување со Предосветените Дарови во историјата на Евхаристијата се јавило како новост. Според Успенскиј: „Ако составувањето на анафорите во IV-V век им припаѓало на епископи, а науката не знае ниту една анафора со име на презвитер, тогаш презвитерот Јован Златоуст тешко дека би се одлучил за таква иновација. Тоа можел да го направи Север, епископ (според неговата положба во Црквата) и Антиохиски патријарх“.

Биографските информации за Севир исто така ја потврдуваат оваа претпоставка. Неговиот биограф Јован, игумен на манастирот Беит Афтонија, пишува дека Севир, кој штотуку бил поставен на патријаршиската катедра, покажал апостолска ревност за подобрување на животот на Антиохиската црква. Тој составил Зборник со химнографски творби користени во Антиохија уште од времето на патријархот Флавијан (381-404) и Диодор од Тарс (околу 390 година). Собраните творби ги поделил по редослед на празниците во црковната година. Прво, Господовите празници од Божиќ до Духовден, а потоа за светителите за целата година. Особено се истакнувале творбите од секојдневниот богослужбен циклус: вечерна, утрена, и т.н. „Октоих“ на Севир зачуван е до наше време и е нем сведок на овие негови дела. Веројатно истите мотиви, поради кои го составил својот „Октоих“, му диктирале замена на домашното самопричестување со црковно во периодот на Великиот пост.

Што се однесува до составот на молитвата за осветување на Путирот, треба да се земе предвид дека иако т.н., „свето соединение“, т.е. спуштањето на одреден мал дел од евхаристискиот Леб во Путирот, е прилично ран обичај, кој книжевно познат станува во IV век од проповедите на Теодор Мопсуестиски, причестувањето на мирјаните во наредните столетија се одвивало на два посебни начини, односно на начинот на кој свештенството се причестува денес. Делот од светиот Леб кој се спуштал, односно натопувал, во Путирот бил наменет за болните или за подвижни-

ците кои постеле до доцна навечер, а во Путирот се чувал не подолго од наредното утро и потоа се употребувал. Така било во Константинопол во XI век, како што може да се види од „Чинот на проскомидија“ од непознат Цариградски патријарх.

Праксата на причестувањето на мирјаните под два вида на светите Дарови посебно, кои очигледно постоеле многу векови, и претпазливоста во однос на чувањето на светиот Путир, од една страна, и недостатокот на сведоштва за самопричестување со осветено вино донесено дома по Евхаристијата, од друга страна, даваат основа да се верува дека самопричестувањето се извршувало под еден вид, односно само со светиот Леб. Во суштина, тоа било отстапување од апостолското предание, кое првично било изнудено од вонредните околности за време на прогонувањето на Црквата, а по завршувањето на гонењето, тоа се оправдувало заради неговата долготрајна традиција.

Кога самопричестувањето било заменето со општоцрковно, а преку тоа станала можна употребата на Путирот, природно се наметнало прашањето за неговото осветување. Тоа било литургиско-догматски проблем кој се решавал на различни начини. Погоре спомнавме дека Севир составил молитва за осветување на Путирот. Вар-Хебреус наведува два канони на Јаков Едески, кои биле усвоени во Антиохија. Еден од нив гласи: „Свештениците отшелници (пустиници) имаат право да ја осветат Чашата за себе и за народот“. Друг канон вели: „Имаме право да го осветиме Путирот ако имаме осветен Леб“. Сумирајќи ги овие правила, можеме да заклучиме дека сиriskите монофизити сметале дека е можно да се освети Чашата со читање на вообичаените евхаристиски молитви (макар и делумно) или без никакво читање на молитви, бидејќи потопувањето на дел од осветениот Леб во Путирот се сметало за осветувачко.

Нешто слично постоело и во православната грчка црква. Во „Чинот на Проскомидија“ од непознатиот патријарх Цариградски, читаме: „Во последната недела од Сирната седмица, кога се служи полна Литургија, светиот Леб не се приготвува како обично, туку во поголем број. По причестувањето, лебовите се чуваат во посебен ковчег и во нив не се налева светата Крв“.

Лав Аплациј наведува интересни набљудувања на некој анонимен автор од праксата на Литургијата на Предосветените дарови. Анонимниот автор пишува: „На многу места видов дека некои свештеници, кога ги спремаат осветените Дарови за чување, со лажичка ги помажуваат со Крв Господова и ги чуваат во ваков вид, додека, пак, други не прават ништо од тој вид. Што е поправилно? На нас, кои се трудиме да размислуваме духовно, ни се чини дека ниту едното ниту другото не отстапуваат од исправноста... Бидејќи во Великата црква („Света Софија“ во Константинопол) гледаме дека се почитува вториот обичај, и мораме да го следиме како поправилен“. Константинополската црква се придржувала до оваа традиција дури до XIV век.

Во XV век, обичајот за поливање на претходно осветениот Леб со света Крв очигледно станал општоприфатен. Меѓутоа, Симеон Солунски ја објаснува оваа пракса „за да се запази редот на причестување... и да се причестат повеќе луѓе“. Истовремено, тој нагласува дека: „Тоа што се наоѓа во Чашата се осветува на Предосветената литургија не со призив на Светиот Дух и не со благословување, туку во заедница и соединување со животворниот Леб, вистинското Тело Христово, соединето со Крвта.“ На прашањето: „Дали Предосветените дарови добиваат нешто од молитвите?“, тој одговара: „Предосветените дарови не добиваат ништо од молитвите што им се присоединуваат (додаваат), бидејќи тоа се совршени Дарови, на што укажуваат и молитвите кои се читаат на Предосветената литургија“.

Постои основа да се верува дека општоцрковното причестување со претходно осветениот Леб, воведено во Антиохија од Севир, било прифатено од Константинопол помеѓу 531-536 година, бидејќи во овие години црковната и политичката ситуација во Константинопол била благопријатна повеќе од кога било за прифаќање на ова. Имено, царот Анастасиј I (491-518) бил покровител на монофизитите, додека, пак, царот Јустинијан I (527-565) до 536 година не заземал негативна позиција во однос на монофизитите. Во 533-536 година, тој го поканил Севир во Константинопол на помирувачки преговори, а царицата Теодора јавно ги подржувала монофизитите, па дури успеала да го постави монофизитот Антим на патријаршиската катедра во Константинопол (535).

Константинопол не само што ја прифатил Литургијата на Предосветените дарови, туку вовел и нејзино често служење. Ако во монофизитската Антиохија се служела само во посните денови на светата Четириесетница, во Константинопол, пак, како што се гледа од Пасхалната хроника, се служела и во други денови. Еден од тие денови бил и празникот Благовештение. Дури на Трулскиот собор (692) донесена е одлука на овој празник да се служи полна Литургија.

Според правилата на патријархот Никифор Исповедник (806-815) пропишано е да се служи Литургија на Предосветените дарови во среда и петок во текот на целата година (освен ако на овој ден не се случи голем празник и не се исклучува постот), а исто така и на празникот Воздвижение на Крстот Господов (Крстовден) и на Велики Петок. Ова е наведено во Диатакисот на патријархот Александриски Христодул (1047-1077). Тоа го потврдува и св. Симеон Солунски: „Литургија на Предосветените дарови порано се служела и на свет и Велик Петок“.

Служењето на Предосветената литургија во среда и петок преку целата година, на Велики петок, па дури и на празникот Воздвижение на Крстот Господов, се чини дека дава можност да се објасни зошто Константинопол ја прифатил оваа Литургија од монофизитска Антиохија и вовел нејзино служење толку често.

Папата Григориј Велики, познат на православниот исток како Григориј Двоеслов, одамна бил почитуван од Грците поради неговата мудрост и

свет живот. Од познатото дело „Еклогија на животот на Григориј, епископ на Римската црква“ се знае дека св. Григориј напишал многу книги посветени на толкувањето на Евангелието и житијата на италијанските светии, но ниеден споменик ништо не говори за составување на Литургијата на Предосветените дарови од негова страна. Дури подоцна, во IX век, во грчките синаксари се појавува забелешка каде пишува: „Велат дека Григориј го озаконил служењето на полна литургија кај Римјаните во пошните денови, што кај нив се врши до ден-денес“.

Можно е појавата на оваа забелешка да била предизвикана од засилените полемики меѓу Грците и Римокатолиците по прашањето за служење на литургијата во Великиот пост. Познато е дека Источната црква строго го почитувала 49-от канон од Лаодикискиот собор: „Не доликува во светата Четириесетница да се принесува свет Леб, освен во сабота и недела“. Името на св. Григориј, кој бил почитуван и на Исток и на Запад, всушност требало да ги згасне страстите на оние кои што спореле по тоа прашање.

Но, наместо тоа се случило нешто друго. Имено, по Тома Аквински (1225-1274), старите евхаристиски спорови биле дополнети со нови, кои биле предизвикани од неговото учење за евхаристискиот леб. Уште за време на животот на Тома Аквински, во некои манастири, по оваа основа, се појавила пракса за причестување на мирјаните само со леб. Во XIV-XV век, оваа пракса постепено прераснала во сеопшта (универзална), и покрај протестите меѓу самите католици (на пример, спорот во Прага за време на Јован Хус заради лишувањето на мирјаните од светиот Путир).

Против претпоставката за можно авторство на св. Григориј Велики на Литургијата на Предосветените дарови истапил Ерусалимскиот патријарх Доситеј II (1669–1707), кој бил историчар. Тој истакнал дека верзијата што се појавила во синаксисот за составување на Литургијата на Предосветените дарови од св. Григориј Велики е резултат на грешка што ја направил Максим при преводот на истиот.

Максим, преведувајќи го синаксисот на современ грчки јазик, напишал: „Велат дека свети Григориј бил тој што утврдил (востановил) дека Римјаните служат Литургија во пости, а ја служат и до ден денес“.

Сепак се чини дека Максим можеби и не згрешил толку многу како што изгледа на прв поглед. Можно е верзијата за составувањето на Литургијата на Предосветените дарови од страна св. Григориј да се појавила некаде на почетокот на XVI век. Во делата на Московскиот собор од 1551 година, заедно со литургиите на Василиј Велики и Јован Златоуст, се споменува и литургијата на „Григориј, папа Римски“. Чинот на Предосветената литургија со името на св. Григориј Двоеслов се појавува во XVI век. Затоа, за Максим може да се каже дека тој само ја фиксирал оваа верзија, што, се разбира, придонела за нејзиното широко распространување .

Барберинскиот ехологиј бр. 336 е најстар ехологиј познат во науката. Неговата научна вредност е дотолку позначајна, бидејќи молитвите во

Литургијата на Предосветените дарови се вклучени во чинот и на грчката и на словенската Предосветената литургија и заземаат исто место во нив како што се во Барберинскиот евхологиј. Ова овозможува да се следи процесот на последователното усложнување на чинот како и многуобразноста на литургиските практики фиксирани во ракописните евхологии и служебници.

Литургијата на Предосветените дарови, отслужена во непосредна врска со Вечерната, потсетува на Литургијата на св. Василиј Велики, отслужена со вечерна во навечерието на Божик и Богојавление, а исто така и на Велики Четврток и Велика Сабота, како и на Литургијата од свети Јован Златоуст, отслужена на празникот Благовештение, ако се паѓа во постот. Тоа било причина за да се воведат во Предосветената литургија и молитви од полната Литургија, кои биле поврзани или со подготовка на Даровите за нивно осветување, или за самото осветување. Успенскиј овие дополнувања ги нарекува „неразумна ревност“ кои противречат на црквото учење за Евхаристијата. Овие околности предизвикале појава на ерминии, т.е. објаснувања за тоа што може да се дозволи при служењето на Предосветената литургија, а што не.

Што се однесува до почетниот возглас, имало две практики. Едни евхологии укажуваат на „Благословено е царството“, додека, пак, други на „Благословен е нашиот Бог“. Во Есфигменскиот ехологиј бр. 120 од 1602 година, возгласот е „Благословено е царството“, со забелешка дека други, пак, говорат „Благословен е нашиот Бог“.

Литургијата на Предосветените дарови е специфично богослужение кое што денес, како што е кажано погоре, светата Црква востановила да се служи само во периодот од Великиот пост. Според богослужбениот редослед, на Литургијата на Предосветените дарови ѝ претходи чинот на полуноќницата, утрената, часовите и изобразителната, а самата Предосветена литургија е споена со вечерната. Всушност, Предосветената литургија е вечерно богослужение кое по структура претставува комбинација од првата половина од вечерната и еден дел којшто е својствен за потполната Литургија (без принесување и осветување), туку пеење на: „Сега небесните сили со нас невидливо служат...“, читање на молитви и ектении за огласените и оние кои се за просветување или за оние кои се спремаат за свето крштение, а исто така и ектении и молитви за верните пред причестување со светите Дарови, причестување, молитви по причестувањето и заамвони молитви. Според тоа, нејзиното служење би требало да почна попладне, при залезот на сонцето, во рамките на вечерното богослужение, кога всушност и истекува канонското време на целодневниот пост, односно кога според црквоните одредби е дозволено да се јаде. Што се однесува, пак, до „целодневен пост“ тука станува збор за апсолутен пост, кој всушност значи никакво консумирање на храна и вода од претходното попладне или рана вечер до моментот на причестување наредниот ден во истиот тој период, кој изнесува дваесет и четири часа. Всушност односот помеѓу постот и

причестувањето го определило и времето на служење на Предосветената литургија, а исто така и времетраењето на постот пред примањето на Даровите. На тој начин имаме целодневен пост, а причестувањето е по завршувањето на постот во попладневните часови.

Со текот на времето, оваа традиција постепено почнала да исчезнува, и во периодот на светата Четириесетница дошло до поместување на времето на нејзино служење, наместо во доцните попладневни или вечерни часови, таа да се извршува рано попладне, односно после дванаесет часот, а некаде, пак, дури и во раните утрински часови во зависност од тоа на кој начин верниците го практикуваат постот. Ваквата традиција за служење на Литургијата на Предосветените дарови во утринските, односно претпладневните часови е општо прифатена во сите Помесни цркви, секако со мали исклучоци. Но, тежнењето кон т.н. „литургиска обнова“, односно „да се постават работите на свое место“ или „да се вратиме на изворот“, во последно време придонесува во одредени цркви да се забележи служење на Литургијата на Предосветените дарови во попладневните часови. Причината за ваквото поместување од вообичаениот претпладневен или утрински на попладневен, односно вечерен термин е желбата да им се излезе во пресрет на верниците кои имаат работни обврски и се спречени да присуствуваат на богослужението и да се причестат. Во овој случај се наметнува и прашањето за начинот и времетраењето на постот, односно подготовката пред примањето на светите Дарови, дали треба да биде дваесет и четири часовен пост или шест часовен?

Кон вакво поместување најпрво прибегнала Грчката црква, но со одредена специфика. Бидејќи Литургијата на Предосветените дарови се служи во среда и петок, а во вечерниот термин во петок за време на Четириесетницата се служи Акатист на Пресвета Богородица, Предосветената литургија во петоците морала да го задржи утринскиот термин, додека, пак, во средите се служи во попладневните, односно вечерните часови. Ваквата желба за враќање кон „изворот“, забележлива е и кај определен дел од свештенослужителите во Српската црква.

Имајќи ги во предвид околностите во кои еден современ христијанин денес живее, неговиот однос кон постот, богослуженијата, времето на служење на Предосветената литургија и сл., треба особено да се внимава, бидејќи ваквите прибегнувања, иницирани заради практичност или слично, без правилно литургиско и богословско расудување често пати можат да доведат до многу поголеми проблеми, од оние кои што се настанати заради практичност, непрактичност, неточност и сл.